

технологічного оновлення виробництва буде вимагати систематичного навчання. У таких умовах вищим навчальним закладам необхідно більше уваги приділяти формуванню інноваційного середовища освітніх процесів, у результаті чого будуть створюватися освітні послуги з новими конкурентними якостями.

Проте для отримання дійсно якісної освіти повинна бути забезпечена якість самих вимог – цілей, стандартів та норм; а також необхідні якісні ресурси: освітні програми, кадровий потенціал вишів, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, у тому числі достатнє фінансування. При цьому оцінкою якості освіти є якість діяльності ВНЗ: поточні та підсумкові результати навчання студентів, їх попит на ринку праці, характеристики кар'єрного росту випускників.

Лише тоді посиляться боротьба роботодавців за справді талановиту молодь, що цілком може набирати форм поглибленої співпраці між навчальними закладами та індустрією, а це сприятиме підвищенню рівня освіти випускників і збільшенню їх конкурентоспроможності на ринку праці взагалі.

Бібліографічні посилання:

1. Кравченко В.Л. Сучасний стан зайнятості молоді в регіонах України// Продуктивні сили і регіональна економіка: Зб. наук. пр. – Ч. I. – К.: РВПС України НАН України. – 2010. - С. 195-198.

2. <http://www.dtek.com/ru/media-centre/news/details/novosti-predpriyatij-dtek-6-13-fevralja-2012-goda>.

3. Шаров О.І. Проблеми і перспективи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: Матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк: Дон НУЕТ, 2011.– С. 18-21

Т.О. Шевцова

(ДВНЗ «Дніпропетровський транспортно-економічний коледж»)

МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

«Для восприятія чужой мудрости нужна,
прежде всего, самостоятельная работа»
Л.Н. Толстой

Сучасне інформаційне суспільство вимагає від особистості, що бажає бути успішною, насамперед вміння самостійно орієнтуватися у потребах суспільства, фільтрувати потік інформації, бути мобільним, готовим опанувати і застосовувати нові вміння та знання, розуміючи при цьому їх життєву цінність. Освіта повинна закласти в особистості механізми суттєвих операцій, які визначають її рівень підготовленості до життя та професійної діяльності, а саме механізми розуміння, втілення, аналізу, синтезу, критичної оцінки, ідентифікації, адаптації знань, життєтворчості (систематики Блума, ЕСТС).

В той же час підвищення якості навчання стримується відсутністю виконавчого етапу навчально-пізнавальної діяльності студента, мотивації до

системного та поглибленого вивчення дисциплін. Дії викладачів зорієнтовані переважно на здійснення студентами виконавчої діяльності і значно меншою мірою – творчої. Рідко використовується особистісна мотивація і регулювання. Як показує практика, у студентів майже відсутня внутрішня мотивація до самоосвіти, низька пізнавальна активність, час, відведений на самостійну роботу, використовується не за призначенням. Студенти не мають досвіду подолання себе, режим їх життя носить стихійний характер.

Методичне забезпечення самостійної роботи (МЗ СР) слугує засобом управління самостійною пізнавальною діяльністю студентів, а отже і їхнім індивідуальним психічним розвитком. Викладач за допомогою МЗ СР видає завдання, мотивує і спрямовує діяльність студента, контролює та створює умови самоконтролю, корегує результати зусиль. Часто буває так, що студент усвідомлює, розуміє необхідність виконання певної самостійної діяльності, але це не спонукає його до жодних дій. Мотив ще не сформовано, але є домотиваційне утворення - «знаний мотив». Через методичну організацію самостійної роботи студентів актуалізується значення «знаних мотивів» і в такий спосіб можна трансформувати їх у чинні мотиви через надання їм особистісного сенсу.

МЗ СРС є інтегрованим компонентом НМК дисципліни, що забезпечує:

- обов’язкову активізацію мислення і вимушену активність студента;
- стабільну і довготривалу мотивацію до самостійної роботи, постійне утягнення в процес навчання;
- включення в рефлексію результатів навчання та саморефлексію;
- зрощування студента або спрямування його на саморозвиток, самоорганізацію, саморегуляцію творчої і навчальної діяльності .

Суттєвим для механізму розвитку мотивації є те, що структурний компонент діяльності (дія, операція, засіб або проміжна ціль) пов’язується з потребами, вступають в комунікацію з іншими мотивами і потребами і отримують від них мотиваційний заряд. Коли домотиваційне утворення дістає певне місце у системі мотивів, відбувається його перехід у категорію чинних мотивів. Мотивація – один із найважливіших факторів, який забезпечує успіх у діяльності.

Запуск механізму мотивації щодо самостійної навчальної діяльності можна представити у вигляді послідовності (рисунок 1):

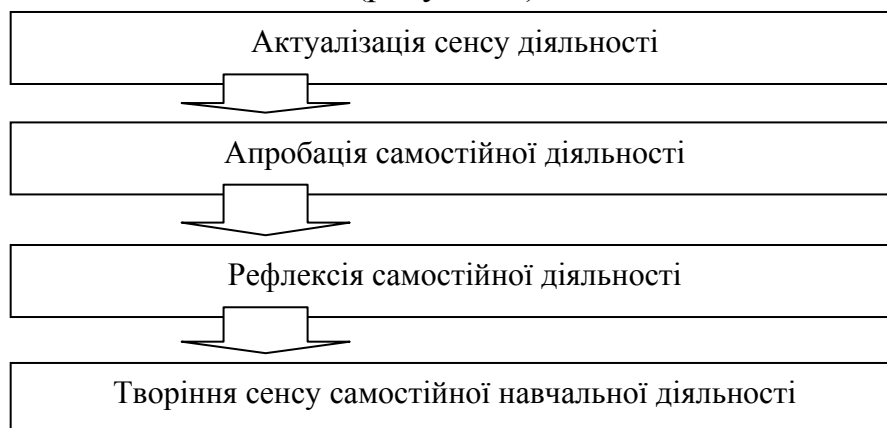

Рисунок 1. Механізм мотивації самостійної навчальної діяльності.

Перетворення зовнішніх завдань, поставлених викладачем у мету суб'єкта навчання, забезпечує такий алгоритм розробки методичних рекомендацій щодо самостійної роботи:

- чітке формулювання мети діяльності (чому навчитися?);
- визначення предмету діяльності (що зробити, що опрацювати?);
- усвідомлення значення діяльності (для чого це необхідно?);
- визначення засобів досягнення мети (як це зробити, за допомогою чого?);
- аналіз труднощів досягнення мети, способів її подолання;
- забезпечення самоконтролю (на скільки виконання відповідає меті, наскільки успішно відбувається просування до цілі?).

Таким чином, чим більш активним буде суб'єкт у плануванні своєї діяльності, у цілеутворенні, тим більш «внутрішнім» стане завдання, яке ставиться перед ним викладачем. МЗ побудовано за визначеним алгоритмом, сприяє розвитку внутрішньої мотивації до самостійної діяльності, створює єдине поле діяльності, форму, обумовлює тривалість, активність, координує як зовнішні так і внутрішні фактори (мотиви самостійної роботи), надає простір для творчих проявів.

Заданий алгоритм дає можливість використовувати швидкий зворотний зв'язок, досягнення проміжних цілей, оцінювання також стимулює діяльність. Надання алгоритму певних дій (за будь-якою формою СРС) є засобом, що забезпечує занурення у діяльність: від примусового перебування → межового стану → виживання в умовах педагогічних вимог → вільного перебування, саморозвитку.

Як показує досвід організації самостійної роботи з екології студентів ДВНЗ «Дніпропетровський транспортно-економічний коледж», фіксується переважання зовнішньої позитивної мотивації, тобто прагнення реалізувати прагматичні, соціальні (статусні) потреби – бажання отримати добру оцінку, необхідність отримати залік, бажання відчувати повагу до себе за творчі знання та вміння, контролюючі заходи (зошит самостійної роботи в експериментальній групі). На другому місці внутрішня мотивація і пізнавальні потреби, а саме - цікавість до навчання, бажання отримати інформацію для особистого життя; задоволення від самостійної пізнавальної діяльності, усвідомлення студентом своїх можливостей. На третьому місці - зовнішні негативні мотиви: бажання уникнути відрахування, зауважень з боку куратора, викладача. Система покарань не має вирішального значення, чому сприяє особистісна орієнтованість комплексу методичного забезпечення.

Мотивацію самостійної роботи з дисципліни «Екологія» забезпечує:

- модульна структуризація, ранжування, системне узагальнення змісту навчального матеріалу;
- методична організація за наданим алгоритмом;
- особистісно-орієнтований підхід, гуманізація процесу навчання;
- вибір рівня досягнень;
- вибір видів та форм завдань самостійної роботи, що передбачають особистісну орієнтацію та професійне спрямування за змістом;
- індивідуальна стратегія навчання;
- постійний зворотний зв'язок за допомогою розробленого зошита самостійної роботи, поточного та підсумкового контролю знань.

Для актуалізації мотиваційної функції методичного забезпечення СРС застосовуються складові особистісного спрямування, постановка питань, де спонукається особлива думка студента відповідно визначених проблем, його ставлення, розуміння сутності, своєї відповідальності; застосування конкретних місцевих прикладів.

Серед різноманітних методик підвищення мотивації самостійної роботи та якості навчання перевага надається дослідницьким технологіям за тематикою, інтегрованою у повсякденне життя студентів, їх майбутню професійну діяльність. Наприклад, при вивченні джерел впливу на якість життя і здоров'я у побуті розглядаються наступні напрямки досліджень: можливості енергозбереження, ресурсозбереження в побутових умовах; електромагнітне забруднення і захист від нього; екологічна відповідність житла, речей, одягу; національні екологічні традиції. Дослідницька робота з екології охоплює широке коло студентів, що діляться на творчі групи. Велика увага приділяється професійній спрямованості творчих завдань, що надає можливість студентам проявити обізнаність і створити ситуацію успіху. При організації самостійної роботи передбачаються індивідуальні завдання, самостійне дослідження сутності явищ, рішення проблемних ситуацій, моральна оцінка екологічних проблем. Алгоритм розроблених завдань надає можливість відповідати на обов'язковий блок питань та на вибіркові творчі завдання, що сприяє напрацюванню навичок самостійної роботи. Особливий прогрес відчувається при послідовному наполегливому притягненні, напочатку, до опрацювання зрозумілих теоретичних питань на прикладах із особистого життя студентів. Потім послідовний перехід до аналізу і застосування теоретичних знань у поясненні проблемних питань, пов'язаних із сферою професійних інтересів. Наприклад, при опануванні дисципліни «Екологія» студентами спеціальності 5.05020204 «Обслуговування та ремонт пристроїв електрозв'язку на транспорті» необхідність коментувати питання ресурсозбереження, електрозбереження, захисту здоров'я від електромагнітного випромінювання приладами зв'язку, особистої безпеки на конкретних прикладах привела до розуміння своєї недостатньої інформованості про сучасні досягнення з цих питань при вивченні спецдисциплін. Студенти стали більш вимогливими до навчальної інформації з дисциплін професійного циклу, проявляли ініціативу щодо пошуку відповідей з інформаційних джерел.

Досвід роботи показав, що студенти, зацікавлені у дипломах з відзнакою, виявляють також бажання опанувати творчу, пошуково-дослідницьку діяльність, але особисті навички та вміння недостатньо об'єктивно оцінюються. Розвитку саморефлексії та наполегливості сприяє порівняння рівня своїх досліджень та висновків з кращими зразками студентської пошуково-дослідницької роботи, участь у щорічній обласній науково-практичній студентській конференції «ЕКОХІМ», більш глибоке занурення у проблему під впливом суспільної думки одногрупників, які критично оцінюють досягнення на проміжних етапах дослідження і з ентузіазмом висловлюють ідеї та показують обізнаність з вибірових вузьких питань, особливо професійного спрямування. Це втягує у процес творчого аналізу професійних екологічних проблем більшість студентів і

приводить до розуміння актуальності професійної екологічної культури. Підсумкове соціологічне опитування показало, що 54% студентів дійсно розуміють важливість екологічної свідомості фахівця, 39% - готові до активної природоохоронної роботи, 46% - з цього приводу не замислювалися. Це може говорити про поступову зміну загальносуспільної думки щодо екологічної культури та необхідності зміни пріоритетів при підготовці спеціалістів інженерного напрямку. Вважаю доцільним вводити в курсове та дипломне проектування відомості про альтернативні екологічні професійні технології, ресурсозбереження. Також викликає настороженість той факт, що чоловіча спрямованість юнаків бути відповідальним за тих, кого приручили – 89%, та особиста відповідальність, щодо збереження довкілля – 85%, іде поряд із звичкою порушувати обіцянки - 46%, та мало пов'язується із рисами відповідальної людини. Це може говорити про більш декларативні ніж реальні настрої та дії молоді у віці 17-19 років, але надає шанс педагогам сформувати більш стійкі переконання та потребу реальної професійної екологічної діяльності.

Таким чином за допомогою МЗ акцентується увага на зовнішній організації самостійної роботи і створенні умов входження в самостійну діяльність. Для особистості виникає примусовий проміжний стан, що доцільно для студентської молоді такого віку. Алгоритм методичних рекомендацій та зміст завдань дозволяє напрацювати навички самостійної роботи, формує мотивацію до системного та поглибленого вивчення дисципліни, здатність до рефлексії.

Бібліографічні посилання:

1. Луценко В.В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання // Харків – 2002. – с.253-39.
2. Логвіненко В.Г. Экспериментальное оценивание факторов, формирующих познавательную самостоятельность студентов//Проблеми інженерної педагогічної освіти.// №9,2005р.
3. Жук О.Л. Педагогические основы самостоятельной работы студентов: пособие для преподавателей и студентов / под общ. ред. О.Л. Жук. Мн.: РИВШ, 2005.
4. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности: Учебное пособие. – СПб: Питер, 2004. – 316.
5. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования. - СПб: Питер, 2004. – 268.

Л.Н. Ширін

(Національний гірничий університет)

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ГІРНИЦТВА ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ

Аналіз ринку праці, що склався в останні роки у вугільній галузі, дозволив виділити декілька проблем, які виникають при формуванні кадрового резерву та напрямів підготовки фахівців з гірництва.

Події які відбувались у 90-х роках в СНД негативно вплинули на стратегію підготовки інженерних кадрів. У зв'язку з повальним відкриттям